Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työllisyys ja toimivat markkinat osasto
Maahanmuuttajien kotouttaminen

Eduskunta
Tarkastusvaliokunta O 61/2016 vp, Asuntopolitiikan kehittämiskohteet

Asiantuntijalausunto 14.2.2018

Maahanmuuttajien asumisen ongelmat ja kehittämishaasteet

Kotouttamispolitiikka on sisällöltään vahvasti monialaista ja edellyttää tiivistä yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä niin valtakunnallisella kuin alue- ja paikallistasolla. Koska kotoutuminen koskettaa yhteiskunnan eri aloja, ja aivan keskeisesti työtä, koulutusta, asumista ja vapaa-ajan toimintaa sekä sosiaali- ja terveyspalveluita, ovat työ- ja elinkeinoministeriön ohella opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja ympäristöministeriö keskeisiä tahoja kotouttamisen kehittämisessä, ohjauksessa ja toimeenpanossa.

Kaikki kotouttamisen kannalta keskeiset ministeriöt ovat kotoutumislain voimaantultua hallituskauden alussa määritelleet valtion kotouttamisohjelmassa hallinnonalansa kotouttamisen kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet. Valtion kotouttamisohjelmassa 2016-2019 on myös maahanmuuttajien asumisen haasteet tunnistettu ja sen osalta ohjelmaan on ympäristöministeriön vastuualueelle määritelty viisi toimenpidettä: 1) Alueellista sijoittumista suunniteltaessa otetaan huomion tyhjinä olevien ARA-vuokra-asuntojen tarjonta niin, että kotouttamiseen tarvittavat palvelut ovat saavutettavissa. 2) Vahvistetaan asumisneuvonnan toimintamahdollisuuksia ja omatoimista asunnonhakua tukevaa tietopalvelua. 3) Kehitetään olemassa olevan asuntokannan käyttöä tehostavia keinoja. 4) Vahvistetaan MAL-sopimuksin suurten kaupunkiseutujen asuntotarjontaa ja 5) Lisätään valtion tukemaa vuokra-asuntotuotantoa suurimmilla kaupunkiseuduilla ottamalla käyttöön ns. 10 vuoden välimalli vuokra-asuntorakentamiseen sekä lisäämällä tukea normaaliin ARA-vuokra-asuntotuotantoon. Valtion kotouttamisohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden toimeenpano on edistynyt hyvin.

Kotoutumislain mukaan maahanmuuttajaväestön tarpeet ja kotoutumisen edistäminen on otettava huomioon kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten yleisessä suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa. Myös kunnan asumisesta ja kaavoituksesta vastaavien viranomaisten tulisi osallistua kunnassa kotouttamisen edistämiseen ja kotouttamisen yhteistyöhön kunnassa.

Maahanmuuttajien asumisen haasteet voivat olla moninaisia. Asuntopolitiikan kehittämiskohteita tutkimuksessa on hyvin tunnistettu esimerkiksi maahanmuuttajataustaisen väestön keskittyminen kaupunkialueille sekä maahanmuuttajien asunnottomuus. Erityisesti asunnottomien maahanmuuttajien suhteellisen suuri osuus (28 % kaikista yksinasuvista) on huolestuttavaa ja vaikeuttaa olennaisesti heidän kotoutumistaan.

Useat vasta maahan tulleet maahanmuuttajat, jotka ovat uudessa maassa kotoutumisen ja työuransa alussa, asettuvat tyypillisesti erityisesti asumisuransa alkuvaiheessa asumaan asuinalueille, joilla on tarjolla edullisia vuokra-asuntoja. Monet varsinkin ensimmäisen polven maahanmuuttajaperheet voivat myös olla suurempia kuin kantaväestön, joten he myös tarvitsevat suurempia asuntoja. Tämä voi osaltaan vaikuttaa maahanmuuttajien keskittymiseen tietyille alueille. Myös alueella jo olevat maahanmuuttajayhteisöt voivat toimia vetovoimatekijöinä alueelle muuttoon. Maahanmuuton alkuvaiheen kantaväestöä heikomman työllisyyden ja alhaisemman tulotason takia monen maahanmuuttajan mahdollisuudet toimia asuntomarkkinoilla sekä valita asuinalueensa sekä asunnon sijainti ja asunnon hallintamuoto ovat kantaväestöä rajallisemmat, ja he ovat tyypillisesti yliedustettuina valtion tukemassa vuokra-asuntokannassa ja aliedustettuina omistusasunnoissa.

Ympäristöministeriön teettämässä selvityksessä *Pakolaisten asumisselvitys – Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden asumisen tilannekuva 2016 (Meronen- Vilenius ja Fredriksson 2016)* todetaan, että vuoden 2015 syksyn suuri turvapaikanhakijamäärä ei lisännyt ARA-asuntojen kysyntää, vaan vastaanottokeskuksista siirryttiin enimmäkseen yksityisille vuokramarkkinoille joko välivuokrausmallin kautta tai itsenäisesti asunto etsien. Itsenäisesti muuttavat henkilöt etsivät asunnon useimmiten itse tai tuttavien avulla yksityisiltä vuokranantajilta, jotka edellyttävät usein määräaikaiseen vuokrasopimukseen sitoutumista. Ainakin pääkaupunkiseudun kuntien kokemusten perusteella yksityiset vuokranantajat edellyttävät usein myös ns. kohtuullista vuokratasoa korkeampaan vuokraan sitoutumista. Tästä saattaa seurata toimeentulohaasteita ja velkaantumista sekä muita tilanteesta aiheutuvia sosiaalisia ongelmia.

Lisäksi tulee ottaa huomioon myös se, että ulkomaalaistaustaiset perheet ovat kantaväestöä useammin pienituloisia. Kaupunkikeskuksissa pienituloisuus johtaa helposti ahtaasti asumiseen, millä puolestaan voi olla vaikutuksia esimerkiksi lasten koulunkäyntiin.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkökulmasta on olennaisen tärkeää, että uudet alueet rakennetaan lähtökohtaisesti asuntokannaltaan monipuolisiksi ja saavutettaviksi. Monipuoliset, viihtyisät ja toimivat asuinalueet, kotoutumiseen liittyvien palveluiden ja työpaikkojen sekä koulutuksen hyvä saavutettavuus, väestöryhmien hyvinvointierojen kaventaminen sekä osallisuutta tukeva ympäristö tukevat kotoutumista ja ehkäisevät osaltaan asuinalueiden segregaatiota.

Vanhempi hallitussihteeri Juha-Pekka Suomi